

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 11 april 2006

Mål nr

T 279-04

KLAGANDE

AZ

Ombud: Advokat ME

MOTPART

RK

Ombud: Advokat KL

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts dom den 26 november 2003 i mål T 853-03

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

AZ skall ersätta RK för hans rättegångskostnader i Högsta domstolen med femtusensexhundra tjugo fem (5 625) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

AZ har yrkat att käromålet skall ogillas och att hon skall befrias från skyldighet att ersätta RK för hans rättegångskostnader i tingsrätt och hovrätt.

RK har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

RK och AZ, som tidigare levit i ett samboförhållande och har två barn tillsammans, separerade i juli 1998. I samband med separationen förordnade tingsrätten att AZ skulle bo kvar i den gemensamma bostaden, som var en bostadsrättslägenhet, till dess att bodelning förrättats. Eftersom parterna förde en process om äganderätten till bostadsrätten, kom det att dröja flera år innan det var möjligt att genomföra en bodelning. Först genom en dom i Högsta domstolen den 2 januari 2002 slogs det fast att parterna ägde bostadsrätten gemensamt (NJA 2002 s. 3). I hovrättens dom har antecknats att bodelning förrättats men att en klanderprocess rörande bodelningen fortfarande pågick.

Målet gäller frågan om det föreligger en skyldighet för AZ att utge ersättning till RK för nyttjandet av den samägda bostadsrättslägenheten och – om så skulle vara fallet – vilket belopp som AZ skall förpliktas att betala till RK. AZ har inte i och för sig framställt någon invändning mot den tidpunkt varifrån RK har yrkat ersättning, d.v.s. från den 1 augusti 1999, vilket innebär ca ett år efter separationen. Parterna har även i övrigt angett samma inställning och åberopat samma omständigheter som i hovrätten.

Den nuvarande sambolagen (2003:376) trädde i kraft den 1 juli 2003, då lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem upphörde att gälla. Enligt sambolagens övergångsbestämmelser skall dock äldre bestämmelser tillämpas, om samboförhållandet upphörde före ikraftträdandet. Varken i den äldre eller i den nuvarande sambolagstiftningen finns det någon bestämmelse om ersättning för nyttjande av en gemensam bostad, tillhörig andra parten, när bostaden skall ingå i bodelningen. Inte heller i äktenskapsbalken återfinns någon sådan bestämmelse, men däremot har frågan – när det gällt makar – behandlats i praxis. I rättsfallet NJA 1968 s. 197, som gällde ersättning för nyttjande av en villafastighet tillhörande den make som flyttat, förklarade Högsta domstolen att ersättningsskyldighet allt efter omständigheterna borde kunna komma i fråga om förordnandet om kvarboenderätt äger bestånd under ovanligt lång tid. I rättsfallet ansågs ersättningsskyldighet böra åläggas från dagen för bodelningen, vilken förrättades ca ett år efter hemskilnadsdomen men som klandrats och vid tiden för Högsta domstolens avgörande alltså var beroende på prövning. (Se även NJA 1983 s. 255.)

I den mån, såsom beträffande kvarboenderätt, lagstiftning har införts för sambor är avsikten att denna skall likna den reglering som finns för makar i motsvarande avseenden (se prop. 1986/87:1 s. 41 och 102). I enlighet med

detta bör samma principer gälla för makar och sambor när det gäller skyldighet att betala ersättning för nyttjande av den andra partens bostad från separationen fram till bodelningen.

I 24 § första stycket i 1987 års lag om sambors gemensamma hem föreskrevs att domstolen på yrkande skall bestämma vad den sambo som tillerkänns kvarboenderätten skall betala till den andra sambon för nyttjandet, ifall den kvarboende sambon inte har hyres- eller bostadsrätten och bostaden övertas med stöd av 16 §, d.v.s. när den gemensamma bostaden inte skall ingå i bodelningen. Eftersom skyldigheten för makar att betala för nyttjandet enligt 1968 års rättsfall inte är begränsad till fall där bostaden inte skall ingå i bodelningen, bör 24 § inte anses hindra att en sambo, som får bo kvar i en bostad som skall ingå i bodelningen och som tillhör andra sambon, kan bli skyldig att utge ersättning för nyttjandet.

En domstols förordnande om att den ena eller den andra parten övergångsvis skall få nyttja en gemensam bostad skall grundas på vilken part som bäst behöver bostaden. Förordnandet kan emellertid få stor ekonomisk betydelse om bodelningen drar ut på tiden och den kvarboende inte behöver vare sig betala ersättning till den andra för nyttjandet eller bidra till den andras kostnader för dennas boende. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt med en rättstillämpning, vilken liksom i rättsfallet NJA 1968 s. 197 innebär att skyldigheten att neutralisera kvarboendets ekonomiska effekter genom att betala ersättning till den andra parten inte inträder förrän vid bodelningstidpunkten även när bodelningen förrättas först ett år efter separationen. Skäl kan anföras för att den betalningsfria tiden bör begränsas till ett par månader eller att principen rentav bör vara att den som bor kvar i andra partens bostad skall ersätta den andra för nyttjandet redan från separationen, i båda fallen natur-

ligtvis under förutsättning att parterna inte kommer överens om annat. Med hänsyn till hur RK har utformat sitt ersättningsyrkande saknas emellertid anledning att ta ställning i den nu berörda frågan.

I övriga frågor ansluter sig Högsta domstolen till domstolarnas bedömning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner, Håstad (referent),
Lindeblad och Nyström
Föredragande revisionssekreterare: Monica Ericsson